بەڕێوەبەری بانکی ناوەندی عێراقی لەبارەی 14 دۆسیەوە قسە دەکات

پارێزگاری بانکی ناوەندی عێراقی عەلی عەلاق ئەمڕۆ هەینی ،ڕایگەیاند کە لە هەژماری بانکەکانی عێراقی لەدەرەوە دۆلار هاوردەدەکات، ئاماژەشیکرد بەوەی کە ئەرکەکانی هەژمار بە درهەمی ئیماراتی کۆتایی پێهاتووەو لەگەڵ تورکیاش لێکگەیشتن کراوە بۆ حەواڵەکردن بەیۆڕۆ و بە دراوی تورکی، هەروەها ئاماژەیکردبە پلانێکی فراوان بۆ پەرەپێدانی بانکە ئەهلی وحکومیەکان. کۆبوونەوە لەگەڵ وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکاو بانکی فیدڕاڵی : عەلاق لە دیدارێکدا لەگەڵ ئاژانسی هەواڵی عێراقی کە ئاژانسی (موتەڵع) چاودێری کردووە رایگەیاند: کە بانکی ناوەندی عێراقی هەمیشە لە پەیوەندیدایە لەگەڵ وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکا و کۆبوونەوەی وەرزیش ئەنجامدەدەین بۆ پیاچوونەوەی سەرجەم کێشەکانی پەیوەست بەم بابەتەوە. وتیشی کە کۆبوونەوەیەک هەیە لە سەرەتای مانگی داهاتوو گرێدەدرێت لەمیانەی کۆبوونەوە وەرزیەکانی نێوان بانکی فیدڕاڵی و وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکا، لەمیانەی ئەم کۆبوونەوانەدا سەرجەم مەسەلەکان پێداچوونەوەیان بۆدەکرێت و جەختیش دەکرێتەوە سەر بابەتی حەواڵەی دەرەکی بەشێوەیەک کە هەمنی لە سیستمی داراییدا زامن بکات ئەویش پاش جێبەجێکردنی سیستەمی وەی حەواڵەی دەرەکی کەپێویستی بە هەماهەنگیەکی زۆر هەیە. هەروەها وتی کە ئەوپێشهاتانەی ئەمدواییە بنەڕەتین و ڕوواڵەتی نین لەبواری ڕێکخستنەوەی بازرگانی لەسەر بنەمای حەواڵەی دەرەکی بەشێوەیەکی

ڕاست ودروست، وردەکاریەکانی ئەم بابەتەش پەیوەستی بەهەماهەنگیەکی زۆر هەیە لەنێوان بانکی ناوەندی و لایەنە پەیوەندیدارەکان. جەختیشی لەوەکردەوەکە کەبوونەوەی داهاتوو لە شاری دوبەی لە ئیمارات ئەنجامدەدرێت و کەبوونەوە وەرزیەکان و کەبوونەوە نائاساییەکانیش بەردەوام دەبن و پەیوەندیەکانمان بە ئەم مەبەستە بەردەوامیان دەبێت. ڕێککەوتن لەسەر پێدانی دۆلار بەبانکەکان: عەللاق وتیشی کە بانکی فیدڕاڵی لەگەڵ بانکی ناوەندی ڕێککەوتوون لەسەر ئەوەی کە پێویستە لەپڕۆسەی جێبەجێکردنی حەواڵەکان دەربچن و تەنها کاری سەرپەرشتیاری و چاودێری ئەنجامبدەن، ئەمەش مەسەلەیەکی ئاساییە لە بانکە ناوەندیەکاندا کە ئەمجۆرە کارانە نەکەن و خۆیان بەدووربگرن لە حەواڵەی دەرەکی، لەبەرئەوە ڕێککەوتووین لەسەر ئەوەی بانکی ناوەندی و بانکی فیدڕاڵی پێویستە دەستوەردان نەکەن لەم ڕێکارانە و پلانەکیش لەئارادایە بەئەوەی کە حەواڵەی دەرەکی لە سەکۆی ئەلکترۆنیەوە لەسەرەتای ساڵی داهاتووەوە گۆڕانکاری بەسەردابێت. ئاماژەشی بەوەکرد کە پێویستە پەیوەندیەکی نوێ بدۆزرێتەوە لەنێوان بانکەکانی عێراق و بانکە نێودەوڵەتیە باوەڕپێکراوەکان ، چونکە پڕۆسەکە لەنێوان ئەواندا بەڕێوەدەچێت و ڕۆڵی بانکی فیدڕاڵی ئەمریکی وبانکی ناوەندی عێراقی تەنها سەرپەرشتیکردن و چاودێری دەبێت. کردنەوەی زیاتر لە 40 هەژماری بانکی: وتیشی ئەمە لەم بوارەدا سەرکەوتنمان بەدەستهێنا وتوانیمان زیاترلە 40 هەژمارمان بە بانکەکانی عێراق کردووەتەوە لەگەڵ بانکەکانی دەرەوە. فرەجۆرکردنی دراو: ڕوونیشی کردەوە بەمەبەستی ئاسانکاری لەحەواڵەکردنە دەرەکیەکاندا هەستاین بە فرەجۆرکردنی ئەودراوانەی کە حەواڵەی دەرەکیان پێ ئەنجامدەدرێت، ئێستا بەمهۆیەوە جگەلەدۆلار حەواڵەکردنی یۆرۆ و درهەمی ئیماراتیشمان هەیە.

لێکگەیشتن بە حەواڵەکردن لە بانکەکانی تورکیاوە: عەللاق جەختیکردەوەسەر ئەوەی کە ڕێکارەکانی کردنەوەی هەژمار بە درهەم و یەوانی چینی و ڕووپیەی هیندی کۆتاییان پێهاتووە، لەمبوارەدا لێکگەیشتن لەگەڵ تورکیادا کراوە بە حەواڵەکردن لەڕێگای بانکەکانیانەوە بە یۆرۆ وەیان بەدراوی تورکی. ڕوونیشیکردەوە کە ئەمڕێکەرە گرنگەو بەهەماهەنگی لەگەڵ بانکی فیدڕاڵی و وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکی بەڕێوەدەچێت ، ئەمەش بەپێچەوانەی ئەوەیە کەهەندێک وادەزانن ئەم ڕێکارە خۆدزینەوەیە لە فشارەکانی بانکی فیدڕاڵی سەبارەت بەدۆلار، چونکە ئەم دراوانە پشتەنەی دۆلاریان هەیەوئەمە بەودۆلارانە دەیانکەین کەلە بانکی فیدڕاڵی بوونیان هەیە، و بەپشتیوانی خودی بانکی فیدڕاڵی پڕۆسەکە بەڕێوەدەچێت، چونکە ئەوبانکە خوازیارە لەگەڵمان بگاتە دەرئەنجام. جگەلەوەش بەیەکەم جارە ئەم ژمارەزۆرەی هەژمارەکان لە بانکەکانماندا بکەینەوە، ئەمەش هەنگاوێکی گرنگە بە پتەوکردنی سیستەمی بانکی لەعێراقدا، چونکە ئەم ڕێکارە وادەگەیەنێت کە لەڕووی نێودەوڵەتیەوە پەسەندکراوەوهەر بانکێکیش لەئێستادا کردنەوەی هەژماری بانکێکی عێراقی پەسەندبکات مانای وایە کە سیستەمی پێویست و پێوەرو مەرج و یاساو ڕێساکانی لەلادا ڕوونە.

کەتاییەکان بە کارکردن بە سەکەی ئەلکترۆنی : هەروەها عەللاق جەختیکردەوەلەوەی کە ئەم ڕێکارە لەمسالەدا کەتایی بە سەکەی ئەلکترۆنی دەهێنێت، و پاش تەواوکردنی ڕێکارەکان وازلەم شێوازە دەهێنین ، لەمحاڵەتەشدا پرۆسەبانکیەکان خێراترودەڕێک وپێکتر وئاسانتردەبن، ڕوونیشیکردەوە کە ڕێتکردنەوەی حەوالەکان هەکاری خۆیان هەیە ، بەڵام بانک و حەوالەکاران فەری مەرج و خاڵەکانی حەوالەکردن دەبن لەکاتی داواکردنی حەوالەکانیان ، چونکە شێوازی ڕووانێتی لەڕەداهەیە وەکو نیشانەو نمرەکردن، بەڵگەنامەش هەن کە پێویستە لەلای سوودمەند بوونیان هەبێت ، وەکو ئەوەی کەکۆمپانیاکان ناسراوبن ونرخەکانیان هەرزان بن ، ئەوجا بە گوزەرکردنی کات ، هاوردەکار فێردەبێت کە مەرجەکانی حەوالەکردن جێبەجێبکات. ڕاستی وناڕاستی هەواڵەی کەمکردنەوەی بەژەی دۆلار لەلایەن ئەمریکاوە: وتیشی بانکی فیدراڵی و گەنجینەی ئەمریکی سەرجەم داواکاریەکان دابیندەکات کەپەیوەندیان هەبێت بە پرۆسەی دابینکردن و پشتیوانیکردنی دراوبە عێراق ئەویش بەمەرجی پەیڕەوکردنی یاساو ڕێسای ڕاست ودروست بەجووڵەی پارەکان، ئەمەش بەرژەوەندی هەردوولا بەدیدەهێنێت و سیستەمی دارایی ڕێوانتردەکات و لە پرۆسەی وگوماناوی دەیانپارێزێت ، وەکو سپیکردنەوەی پارەودارایيکردنی تیرۆر ، لەبەرئەوە ئەوپارانەی کەلە دەرەوەی عێراقدان پارەی عێراقین و هیچ کەت وبەندێکیان لەسەرنیە، بەڵکو هەلومەرج و پەیوەرگەڵەک هەن چ بە دۆلار وەیان بە دراوی ئەوەوپی کەپێویستە ڕەچاوبکرێن.

هەندێک کەسیش پێیان وایە کە گەڕئەوپارانە لەوڵاتێکی دیکەدا بووایە ئەوا بەبێ مەرج دەدران بەڵام ئەم پەیوەرانە نەبودەوەتین و لە دراوەکانی دیکەشدا وەکو یۆرۆ و یەوانی چینی و جونەیهی ئەستەرلینیش پەیڕەودەکرێن. فراوانکردنی پرۆسەی فرەجەرکردنی مامەڵەدەرەکیەکان بە هەموو بانکەکانی عێراق: عەللاق ڕوونیشی کردەوەکە ئامانجمان ئەوەیە هەموو بانکەکان پێویستەبانکی نەردەییان هەبێت ، چەندین ساڵێیشە جەختیشمانکردەتەوە سەر ئەم بابەتە، چونکە ئەوبانکەی کە خاوەنی بانکی نەردەیی نەبێت ئەوا ناتوانێت کاری ڕاستەقینەی خۆی ئەنجامبدات ولەجیهان دادەبڕێت ،هەندێک بانکیش هەن لەم پرۆسەیە دواکەوتن لەحاڵەتێکدا شێوازی سەهل وسانا هەبوون بەڵام مکووڕنەبوون لەسەرکارکردن لەمبوارەدا، بەڵام ئێستا هەموو بانکەکان درکیانکرد بە گرنگی پەیڕەوکردنی ئەم ڕێکارە. وتیشی کە هەربانکێک کەدەگاته ئەم بەچوونەی کەلەلای بانکی نەردەیی سیستەمێکی چاودێری هەبێت بە جووڵەی پارەکان و پەیوەرەنەودەوەتیەکان ڕێچاودەکات و بوونی سیستەمێک پەسەنددەکات بە چاودێریکردنی سپیکردنەوەی پارەو دارایيکردنی تیرۆرئەوا دەچێتە ئەمبوارەوە. هاوردەکردنی دراوی هەمەجۆر دەچێتەواری جێبەجێکردنەوە: ئاماژەشی بەوەکرد کە پرۆسەکانی هاوردەکردن بە دراوی هەمەجۆر چووەتە واری جێبەجێکردنەوە، بەنموونە لەگەڵ لایەنی چینی و یۆرۆ ئەم پرۆسەیە دەستیپێکردووە بەدرهەمی ئیماڕاتیش هەفتەی داهاتوو دەستپێدەکات. خوازیارین داوای دۆلار کەمببێتەوە: هەروەها وتی مەبەست لەم ڕێکارانە کەمکردنەوەی خواستە لەسەر دۆلار ، کەچی هەندێک لەبازرگانان ئەم سیستەمە پەیڕەوناکەن بەڵکو دۆلاری بازاڕدەکەن ، ئەمەش کەشە

دروست دەکات و نرخی دۆلار دەشێوێنێت ، واتە کێشەکە لە فشاری کۆمەڵێک کەسێکەوە پەیدادەبێت بۆ دۆلار،
کەچی ئەکاری ڕاست هێن بەحەواڵەکردن. عەللاق ئاشیگەیاند کە کارکردن لەگەڵ حکومەت بەردەوامە بۆ
کاڵکردنەوەی فشارەکانی سەر نرخەکان بەگشتی لەڕەدا بینیمان کە سێ کۆمەڵێک هێن کە کاریگەریان
لەسەرنرخەکان هەیە بەنموونە هەندێک هێن کە مامەڵەی دۆلار لەناوعێراقدا دەکەن، حکومەتیش بەیاری
دەرکردووە کە مامەڵەکردن لەناوعێراقدا بەدۆلارنەکرێت، کۆمەڵەی دووەمیش ئەوبازرگانانەن کە کەلوپەل
دەکەن بەبێ بەکارهێنانی سەکۆکە وبەبێ پەیڕەوکردنی سیستەمی حەواڵەکردن، لەڕەداوەستمان کردووە بە
شیکردنەوەیان، وەکو بازرگانی جگەرە کەبەم کەبەشێکی سەداسەد دۆلار دەکێشێتەوە، دەستیشمانکردووە بە
شیکردنەوەی ئەوکەلوپەلانەی کە دەنێ عێراق وەکو مۆبایل . بەدوداچوون بە بازاڕ : ەوونیشیکردەوەکە
لەڕەدا پرسەی بەدوداچوون هەیە بۆ بازاڕ ، کەگەکان ، بۆ شارەزابوون لەوەی کە بەحەواڵەی فەرمی
دەنە ناوەوە ئەویش تاکو دووریان بکەینەوەلە فشارخستنە سەر بازاڕی دۆلار و بەردەوامیش دەبین تاکو
ئەوانی دیکەش دەگرێتەوە. حەواڵەی عێراقیەکان بەدۆلار : هەروەها ئاماژەی بەوەکرد کە بنەمای گشتی
ئەوەیە کە ئەنجومەنی وەزیران بەیاری لەسەرداوە ، بەوەی کە پارەدان لەناوعێراقدا بەدیناربێت نەک
دۆلار ، بەڵام هەندێک کێشەهەیە هێشتا لەقۆناغی لەکۆڵینەوەدایە، کەبوونەوەیەکی هەبو لە وەزارەتی
پلاندانان دەربارەی گرێبەستەکان و دانەوەی پارە بەدۆلار وبەدینار ، لەڕەدا کۆمەڵێک پێشنازێک هێن کە
تاووتوێدەکرێن، بە دەزینەوەی ڕێگاچارەی گونجاوبەیان، پێشر هەندێک حەواڵەهەبوون گەر
بەدینارئەنجامبدرێت لەلای سوودمەندهیچ گرنگیەکی نیە، بەڵام ئێستا لەسەربەندی چارەسەرکردنی
کێشەکەداین. میکانیزمەکانی هاوردەکردنی دۆلار لەلایەن بانکە ناحکومیەکانەوە: عەللاق ڕایگەیاند کە
دەستکراوە بە هاووردەکردنی دۆلارلەبانکە عێراقیەکانی دەرەوە بۆ ناوەوەی عێراق ، هێنانی دۆلاریش لە
دەرەوە لەو هەژمارانەیە کەلە بانکە عێراقیەکانی دەرەوەدەین، سوودکێشی ئەوەیەکە ئەودۆلارانە ناچنە
شوێنی دیکە بەڵکو دەنەوەناوعێراق ، ڕانماییەکانی بانکی ناوەندی دەرفەت نادات بەوەی کە بانکەکە
پێژیەکی زەری لەدراوی بیانی لەدەرەوە هەڵگرێت، مەگەربەڕێژیەکی دیاریکراونەبێت، ولەمبوارەشدا
ئەساى تایبەتمان داڕشتووە ، بانکی ناوەندیش لەداوای بانکەکە دەکۆڵێتەوە کە دۆلار هاوردەدەکات پێش
ئەزامەندی و ڕوونکردنەوەی سەرچاوەی پارەکە ، وتیشی بەهەی فەرقی نرخەکەوە فشارلەسەر بانکەکان هەیە
بە کێشانەوەی پارەکانیان بەیە نەختینەیان کەمیکردووە، دراوی بیانیش لەچەندین ڕێگەوە دەست دەکەون
، نەک تەنها لەبانکی ناوەندیەوە. ئەنجامدانی لەکۆڵینەوەیەک بۆ پێکرسازکردنی بانکەکانی عێراق:
هەروەها عەللاق جەختیلەوەکردەوە کە پلانەکی ڕوون هەیە بۆ بانکە ناحکومیەکان بۆ یەکانگیرکردنیان و
ڕاستکردنەوەی بارودۆخەکەیان، لەڕەدا پلانەکی فراوان لەئارادایە بەیان کە پاشان ڕادەگەیەنرێت،
هەروەها لەگەڵ سەرۆک وەزیران محمد شیاع سودانی لەمبارەیەوە لەسەرخەتین ، چونکە بانکە ناحکومیەکان
پشکیان لەکەرتی بانکیدا قورسترە.